

KHAI THÁC TIỀM NĂNG VÀ THỂ MẠNH CỦA UCRAINA - THỨC ĐẨY PHÁT TRIỂN QUAN HỆ VIỆT NAM - UCRAINA

TS. Ngô Tất Tố

Khoa Quan hệ quốc tế - Đại học Đông Đô

1. Từ thành viên của SSSR (Liên Xô) đến thành viên của EU (Liên minh Châu Âu) – Nước Ucraina độc lập

Nước Cộng hòa Ucraina đã có lịch sử từ thế kỷ IX sau Công nguyên, từng là quốc gia rộng nhất và hùng mạnh ở châu Âu thời đó. Từ sau thế kỷ thứ XII, sau cuộc chinh phạt phía Bắc, Ucraina bị chia cắt, bị sáp nhập vào đế chế Nga, vào đế quốc Áo – Hung, không còn là quốc gia hùng mạnh ở châu Âu nữa. Ucraina có những hoàn cảnh tương đồng như Việt Nam, đất đai màu mỡ với những cánh đồng sản xuất lúa mì bát ngát, bao la và dưới đó là những mỏ than quặng giàu có, những cảng biển lớn, nước sâu luôn luôn bị nước ngoài nhòm ngó để thôn tính, kiểm soát và đặt nền thống trị. Người dân Ucraina vẫn còn nhớ thời kỳ thống trị của đại Đức Lithuani, của Vương triều Ba Lan – Crown, của cộng đồng Ba Lan - Lithuani và của đế chế Nga. Nhân dân Ucraina vẫn không quên cuộc chiến tranh 30 năm giữa Nga – Ba Lan Cossack để nắm quyền kiểm soát Ucraina, biến đất nước Ucraina trở thành mảnh đất hoang tàn. Nhưng người dân Ucraina khát khao độc lập, tự do đã kiên cường đứng lên chiến đấu, giải phóng dân tộc, giành lại độc lập tự do và thiết lập nên nhà nước cộng hòa độc lập ngày 7/11/1917, sau này đổi thành Cộng hòa Tây Ucraina từ

1/11/1918 và tham gia Liên bang Xô viết từ ngày 30/12/1922. Ngày 30/6/1941, Ucraina tuyên bố lần thứ hai về nền độc lập của nước cộng hòa và chính vì vậy đến Hội nghị Ianta tháng 2/1945, những người đứng đầu 3 nước Liên Xô, Mỹ, Anh, khi bàn về việc thiết lập tổ chức Liên hiệp quốc đã phải chấp nhận gھế thành viên riêng rẽ của Ucraina. Ucraina đã trở thành thành viên nguyên thủy (ban đầu) trong số 51 nước sáng lập ra Liên hiệp quốc.

Đến khi Chiến tranh Lạnh kết thúc, Liên Xô tan rã, ngày 24/8/1991, Ucraina tuyên bố độc lập và trở thành một trong ba nước sáng lập ra SNG. Cũng từ ngày đó, Ucraina ra sức phấn đấu để gia nhập Liên minh Châu Âu (EU) và tham gia NATO.

2. Sự phát triển của nước Cộng hòa Ucraina từ sau 1991 và quan hệ Việt Nam – Ucraina

1. Từ chỗ là một trong những *thành viên chủ chốt* của nền kinh tế kế hoạch của Liên Xô trước đây, kinh tế Ucraina chuyển sang kinh tế thị trường tự do. Thập niên 90 kinh tế suy giảm mạnh, nhưng từ năm 2000 trở đi, tốc độ phát triển kinh tế khá nhanh. Đến năm 2008, do ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới, kinh tế Ucraina suy giảm, lạm phát, thất nghiệp. Là một

nước có diện tích lớn ở lục địa châu Âu, gần gấp đôi Việt Nam (603.628 km²) và dân số chỉ có 46 triệu người, lại được thừa hưởng sự đầu tư cơ sở vật chất kỹ thuật hạ tầng thời kỳ còn là thành viên trong Liên bang Xô viết, nền kinh tế Ucraina có đủ điều kiện phát triển cả về nông nghiệp, công nghiệp, khoa học - kỹ thuật và công nghệ.

Đất đai màu mỡ, nhất là đất đen. Diện tích đất đen của Ucraina chiếm đến 30% trên thế giới, rất tốt cho việc sản xuất lúa mì, khoai tây, củ cải đường, hạt hướng dương, trồng cỏ cho chăn nuôi để sản xuất thịt và sữa. Ucraina là nước xuất khẩu dầu hướng dương lớn nhất thế giới.

Án chứa trong lòng đất Ucraina là than, các loại quặng, dầu mỏ và khí đốt, những yếu tố cần thiết cho nền công nghiệp của một quốc gia. Người ta biết đến Ucraina như là một quốc gia có ngành công nghiệp than khá phát triển, có thể sản xuất được than cốc cần cho luyện thép, ngành kim loại có sắt và kim loại không có sắt. Ucraina là nhà sản xuất thép lớn thứ 8 trên thế giới. Ngành công nghiệp Ucraina sản xuất ra nhiều sản phẩm công nghiệp như đầu máy diesel, ô tô, máy kéo, phân bón và họ cũng tự hào có thời kỳ đã la người dẫn đầu châu Âu về sản xuất công nghiệp (thời kỳ Cộng hòa Xô viết Ucraina). đã từng là trung tâm quan trọng sản xuất công nghiệp quân sự, trung tâm nghiên cứu công nghệ cao. Chiếc máy tính Xô viết đầu tiên được chế tạo và lắp đặt ở Học viện Công nghệ Điện tử ở Kiev và được vận hành từ năm 1950. Ucraina là một trong 10 nước xuất khẩu vũ khí và xếp hạng thứ 6 sau Mỹ, Nga, Pháp, Đức, Israel. Công

ngiệp đóng máy bay, tàu thủy của Ucraina cũng khá phát triển. Sản xuất của nhà máy quốc phòng Ucraina năm 2009 tăng 58%. Từ năm 1954, cảng Crum đã được trao trả cho Ucraina, tạo điều kiện cho ngành kinh tế biển Ucraina như: đóng tàu, du lịch, khai thác biển phát triển. Hạm đội của Liên Xô trước đây và hạm đội của Liên bang Nga ngày nay đồn trú ở Crum cũng tạo ra nguồn thu nhập hàng năm cho Ucraina. Có thể nói nền kinh tế Ucraina hội đủ các điều kiện cho phát triển nông nghiệp, công nghiệp, khai thác than, quặng, luyện kim, chế biến nông sản thực phẩm, vận tải biển, vận tải bằng đường ống.

Thế mạnh hiện nay của Ucraina là công nghiệp quân sự, nghiên cứu công nghệ cao, chế biến nông sản thực phẩm, đào tạo nguồn nhân lực và kinh nghiệm cho thuê cảng biển để hạm đội nước ngoài đồn trú. Trước mắt, Ucraina còn nhiều khó khăn do nền kinh tế trong quá trình chuyển đổi sang kinh tế thị trường tự do. Ucraina vừa có thế mạnh do thừa hưởng cơ sở kinh tế, quốc phòng được đầu tư từ thời Liên Xô, cơ sở công nghiệp và công nghiệp quốc phòng phát triển tốt, lao động có tay nghề cao, hệ thống giáo dục tốt, có Hạm đội Crum lại vừa có thể tận dụng thế mạnh là thành viên của SNG và đang phấn đấu để trở thành thành viên của EU, chắc chắn trong tương lai không xa, nền kinh tế Ucraina sẽ cất cánh.

III. Quan hệ Việt Nam - Ucraina

Việt Nam có quan hệ với Ucraina từ thời kỳ còn tồn tại Liên bang Xô viết. Khi Liên Xô giải thể năm 1991, ngày 27/12/1991 Ucraina tuyên bố độc lập và Việt Nam đã sớm công nhận nền độc lập của nước Cộng

hòa Ucraina và chỉ một tháng sau, ngày 27/1/1992, hai nước đã thiết lập quan hệ ngoại giao. Năm 1993, Việt Nam đã lập Đại sứ quán ở Ucraina và năm 1997, Ucraina đã thiết lập Đại sứ quán tại thủ đô Hà Nội. Từ khi thiết lập quan hệ ngoại giao đến nay, hai nước thường xuyên trao đổi đoàn ở tất cả các cấp, trên nhiều lĩnh vực và đã đạt những kết quả khả quan. Tháng 6/1994, Thủ tướng Võ Văn Kiệt thăm Ucraina, hai bên đã thỏa thuận lập Ủy ban Liên chính phủ Việt Nam - Ucraina về thương mại, hợp tác kinh tế, khoa học, kỹ thuật và năm 1996 Tổng thống Kutchma thăm Việt Nam, hai nước đã ký Hiệp định về Những nguyên tắc quan hệ hợp tác giữa hai nước. Có thể nói việc thành lập Ủy ban Liên chính phủ Việt Nam - Ucraina và Hiệp định về Những nguyên tắc quan hệ và hợp tác giữa hai nước là những mốc đánh dấu bước ngoặt mà Thủ tướng Võ Văn Kiệt và Tổng thống Kutchma đã làm trong quan hệ hai nước.

Năm 2000, Chủ tịch nước Trần Đức Lương thăm Ucraina, hai bên đã ký một loạt thỏa thuận liên chính phủ và liên bộ. Trong cùng năm đó, Bộ trưởng Quốc phòng Phạm Văn Trà thăm Ucraina, hai bên có những bước thúc đẩy mới và làm sâu sắc hơn nữa sự hợp tác về mặt quân sự và kỹ thuật. Tháng 1/2003, Chủ tịch Quốc hội Nguyễn Văn An thăm Ucraina đã nâng tầm và làm phong phú thêm kinh nghiệm xây dựng pháp luật giữa hai nước. Cuối năm 2002 đầu năm 2003, Bộ trưởng Kinh tế, Giáo dục, Kỹ thuật và Hội nhập Châu Âu Ucraina đã thăm Việt Nam nhằm thúc đẩy sự hợp tác kinh tế, khoa học, kỹ thuật, giáo dục giữa hai nước. Kết quả là tháng 12/2006, Ucraina đã tổ chức

một cuộc triển lãm đầu tiên mang tên: “*Những ngày khoa học kỹ thuật, công nghệ Ucraina ở Việt Nam*”. Cũng trong năm 2006, để tăng cường quan hệ lãnh sự giữa hai nước, phía Ucraina đã cử ông Vũ Đình Luyện làm lãnh sự danh dự của Ucraina tại Thành phố Hồ Chí Minh. Từ 2004-2007, các cuộc đối thoại thường kỳ song phương của các cơ quan chính phủ Ucraina - Việt Nam vẫn thường xuyên được tổ chức đều đặn. Tại kỳ họp Đại Hội đồng Liên hiệp quốc lần thứ 62, Bộ trưởng Ngoại giao hai nước cũng trao đổi với nhau những vấn đề hợp tác trên trường quốc tế. Cuối năm 2007, Thứ trưởng Bộ Kinh tế Ucraina Valery Yatmisky tham vấn về các vấn đề thuế. Hai bên đã ký biên bản, Việt Nam ủng hộ Ucraina gia nhập WTO và hai bên đã công nhận lẫn nhau về nền kinh tế thị trường. Tháng 3/2008, Chủ tịch Ủy ban Nghề cá Ucraina Volodymyr Volkov thăm Việt Nam và ký biên bản ghi nhớ về hợp tác trong lĩnh vực công nghiệp biển. Hai bên cũng tiếp cận chung một loạt vấn đề quan trọng tạo tiền đề thuận lợi cho Việt Nam và Ucraina phối hợp trong các thể chế quốc tế của Liên hiệp quốc. Tháng 9/2009, đoàn đại biểu kiểm toán quốc gia Việt Nam do Kiểm toán trưởng Vương Đình Huệ dẫn đầu thăm Ucraina, bàn việc hợp tác kiểm toán giữa hai nước.

Cuộc gặp giữa Chủ tịch nước Nguyễn Minh Triết và Tổng thống Ucraina Yanucovic tại Liên hiệp quốc tháng 9/2010 và chuyên thăm Việt Nam của Tổng thống Yanucovic từ 25 đến 27/3/2011 là mốc quan trọng đưa quan hệ hai nước lên tầm cao mới. Trong cuộc họp báo ngày 26/3/2011, Chủ tịch nước Nguyễn Minh Triết đã nói: “*Nhà*

tổng thống Viktor Yanucovic đã thống nhất với tôi nâng quan hệ giữa hai nước lên tầm quan hệ hợp tác và đối tác toàn diện. Điều này mở ra sự hợp tác toàn diện trên nhiều lĩnh vực giữa hai nước, phù hợp với điều kiện bổ sung thế mạnh của nhau”.

Tổng thống Viktor Yanucovic cũng phát biểu: “Việt Nam luôn là đối tác quan trọng của Ucraina. Tiềm năng hợp tác giữa hai nước còn rất lớn và có nhiều cơ hội dành cho các doanh nghiệp, nhất là trong lĩnh vực thuộc thế mạnh hàng đầu của Ucraina như công nghiệp hàng không, đóng tàu, khai khoáng và năng lượng.”

Như vậy cơ sở pháp lý cao nhất cho sự hợp tác giữa hai nước đã có, vấn đề chỉ còn là tổ chức việc triển khai và quyết tâm của mỗi bên.

Kết luận và kiến nghị

- Ucraina và Việt Nam có những hoàn cảnh tương đồng: Ucraina trải qua đại chiến Thế giới thứ Hai, hơn 700 thành phố, 28.000 làng mạc bị phá hủy, nạn đói khủng khiếp năm 1946-1947; Là nước có nền kinh tế đang trong quá trình chuyển đổi sang kinh tế thị trường, dân số chỉ bằng nửa dân số Việt Nam (46 triệu/86 triệu dân), nhưng diện tích đất đai gần gấp đôi (603.628 km²/320.000 km²); Cũng giàu tài nguyên khoáng sản, có núi rừng, có biển như Việt Nam, nhưng Ucraina có ưu thế là được thừa hưởng cơ sở hạ tầng kiến trúc và cơ sở khoa học công nghệ và giáo dục được đầu tư và đào tạo từ thời Liên Xô.

- Hai nước đã có truyền thống hữu nghị và hợp tác trên 60 năm. Hiện nay, cộng đồng

người Việt đang làm ăn sinh sống ở Ucraina tiếp tục làm cầu nối cho mối quan hệ gắn bó giữa hai nước.

- Việt Nam hiện là thành viên của ASEAN, còn Ucraina tương lai sẽ trở thành thành viên của EU và đều là thành viên của Diễn đàn Hợp tác Á-Âu (ASEM).

- Hội đồng Doanh nghiệp Việt Nam - Ucraina thành lập năm 2002 và Ủy ban liên chính phủ Việt Nam - Ucraina về Thương mại và Hợp tác Kinh tế, Khoa học - Kỹ thuật lập ra từ năm 1994 nhưng hoạt động chưa có hiệu quả cao. Do vậy, cần thúc đẩy Hội đồng Doanh nghiệp và Ủy ban Hợp tác liên chính phủ hoạt động có hiệu quả hơn. Hàng năm lựa chọn một danh sách các hạng mục hai bên có thế mạnh để hợp tác với nhau, vạch rõ lộ trình tiến hành, cuối mỗi năm có kiểm điểm để đôn đốc thực hiện.

- Sớm thành lập Phòng Thông tin Kinh doanh ở thủ đô hai nước để khắc phục tình trạng thiếu thông tin về Ucraina và Việt Nam.

- Xây dựng kế hoạch và sử dụng cộng đồng người Việt Nam phục vụ cho việc kinh doanh và đầu tư của Ucraina ở Việt Nam và Việt Nam ở Ucraina.

Tài liệu tham khảo

1. Lịch sử nước Ucraina.
2. Các nước SNG.
3. Bản tin của Đại sứ quán Việt Nam tại Ucraina.
4. Bản tin của Đại sứ quán Ucraina tại Việt Nam.
5. Tuyên bố chung Việt Nam và Ucraina ngày 26/3/201